

PRZEŚWIĘTY (109) *ai*

e jasne.

sup przeniświętszy (97), przeniświętszy (3); przeniświętszy : przeniświętszy *PatKaz III* (5:1), *LatHar* (16:2); -nā- (41), -na- (5), -n(a) (54); -nā-: -na- *SkarŻyw* (24:4), *LatHar* (17:1); -nāj- (2), -n(a)j- (1); -tszy (99), -cszy (1) *SkarJedn.*

sg m N przeświety, przeniświętszy (6). ◊ *G* przeświēt(e)go, przeniświętsz(e)go (5). ◊ *D* przeniświętszemu (2); -ęmu (1), -(e)mu (1). ◊ *A* przeświety, przeniświętszy (7), przeświēt(e)go (1). ◊ *I* przeniświętszy (2). ◊ *L* przeniświętszym (3). ◊ *V* przeniświętszy (1). *f N* przeświētą, przeniświętszą (7). ◊ *G* przeświēt(e)j, przeniświętsz(e)j (23), przeniświętsze *OpecŻyw* (2); -é- : -e- (1:1). ◊ *D* przeniświętsz(e)j (5), przeniświętsze (1) *OpecŻyw*. ◊ *A* przeświētą, przeniświętszą (9). ◊ *I* przeniświętszą (5). ◊ *L* przeniświętsz(e)j (3). ◊ *V* przeświētą, przeniświętszą (4). ◊ *n N* przeni(j)świętszé (4); -é (2), -(e) (2). ◊ *G* przeniświętszého (1). ◊ *A* przeniświętszé (9); -é (1), -(e) (8). ◊ *I* przeniświętszym (2). ◊ *pl G* przeniświętszych (3). ◊ *A subst* przeniświętszé (3); -é (1), -(e) (2). ◊ *I m* przeniświętszymi (1).

Sł stp, Cn, Linde brak.

Intens. od „święty” (109) :

1. *Odnoszący się Boga i Jego kultu, godny najwyższego uwielbienia, czci (100) :* *SkarJedn* 270; iŹ y kápłani żenić ię iawnie śmieli: święte rzeczy przedawali [...] lichwili/ kupczyli/ á z tym wŹytkim do kościoła wchodź y przeniświętszych táimnic wżywać śmieli. *SkarŻyw* 291; Boś nam raczył obiawić czáfu oŹtátniego przeniświętŹe Źłowo Źwe żywotá wiecznego. *ArtKanc* K17v, M16v; wŹzechmocny Bóże [...] Z łálki Źwey przeniświętŹzey/ miłóŹci niezmierney/ Wyrządzałz dobrodźieyŹtwa náturze mizerney. *PaxLiz* E2.

[*W połączeniu szeregowym:* Trójca Przeistotniejsza albo Przebędąca i Przeniświętsza, krześcianom dawca mądrości, postaw Nas na prawdę Twoję i naucz Nas rozkazania Twego *DiarPos* 259.]

Wyrażenia: »przeniświętsze ciało« = *Eucharystia* (5): [*Jezu*] gdy mię przeniświętszym ciálem twoim karmisz [...] Dayże mi/ ábych to twoie imię IEZVS noŹił w Źercu/ ná cię mile ząwždy wŹpominájąc *SkarŻyw* 4, 134, 165, 520; rychleybyŹcie z wálznych Źeymow poćiechę náleźli/ płácząc zá grzechy/ biorąc przeniświętŹe ciáło ChryŹtuŹowe/ w którym boŹtwo y Duchá ś. dáry przebywáią. *SkarKazSej* 661a.

»przeniświętsza ofiara (*a.* ofiarowanie), msza, obiata« (10:1:1): weŹrziŹł ted[i] panye Źwąyti oycze s Źwątęgo Źłolca twe^{go} [...] a patrz natę przeniŹwątŹłŹ obyatę ktorę tobye ofyeruye wyelky náŹł byŹkup Źwątę dzyecyę twoye pan náŹł Ielus *BierRaj* 22v; ChrzeŹciánie przeŹŹley y Źpráwioney ofiáry Páná ChryŹtuŹowey pámiátkę obchodzą/ przeniŹwątŹłzym ofiárowánim y pożywánim Ciáła y Krwie Páná ChryŹtuŹowey. *WujJud* 236v, 242v; *SkarJedn* 366; [*Piotr z Abrucu, kuszony przez szatana*] Ztego wátpienia [...] ielŹli ię wten dzień godzi przeniŹwątŹłzą MŹzą mieć/ gdy człek ielŹt ták nágábány. Rádził ię ztym inych zakonnikow *SkarŻyw* 471, 263, 471, [474], 536; RAcz weyźrzić Pánie [...] z świętego páłacu twego [...] ná tę przeniŹwątŹłzą ofiárę *LatHar* 271; *SkarKaz* 155a, 159b.

»przeniświętszy sakrament, hostyja« [*szyk* 16:4] (19:1): Wyznawam teź/ że ná MŹzy bywa ofiárowána Bogu prawdźiwa/ włáŹna/ á wŹłágáiąca Ofiárá zá żywe y za wmarłę/ y że w

przenaświętżym Ciáá Bożego Sakrámentie iest prawdżiwie iftnotnie [!] á lámą rzeczą Ciáło y Krew *WujJud* 26v; Wielki to cud iest ták zgodne w Kościele Bożym o Bogu w Troycy iedynym/ y práwym bołtwwie [!] y człowieczeńftwie Chrytułowym/ o przenaświętżym Sákrámentie [...] wyznánie *SkarJedn* 18, 241, 274, 345, 346; Ifz wprzálnym chlebie/ Mfzą y ofiárę przenaświętżego Sákrámentu/ kościoł święty zachodny y wśchodny ípráwował *SkarŻyw* 456, 29, 36, 165, 203, 290 (10); iáko y S. Bernárd lámym przyłożeniem y dotknieniem tey przenaświętżey hołtyey/ raz niewieście opętáney [...] zdrowie przywrocił *LatHar* 648, 27, 199; Iáko nie ma być trudne piłmo ś. á w nim íą rzeczy ták trudne/ o Troycy ś. o wćieleniu Syná Bożego/ o przenaświętżym Sákrámentie ołtarzá. *SkarKaz* 81a.

»przenaświętsza świętość« = *Eucharystia* (2): *WujJud* B7v; [św. Małgorzata, królowna węgierska] Dzień ten ktorego vżywáá przenaświętżey świętości/ wżyciek ná modlitwie trawilá *SkarŻyw* 160.

Zestawienie: »przenaświętsza Trojca« [szyk 9:4] (13): A w przedmowie záś do I.K.M. fundámentem przednieyfzym Troycę przenaświętżá z perfon iey nierozdzielnym Bołtwem ftánowi *CzechEp* 224, 70; Modlitvvá í. Auguřtyná y Kościołá wżytkiego do Troyce przenaświętżey. *LatHar* 16, 38, 106 [2 r.], 375, 635; Oto y trzecia ořobá przenaświętżey Troyce. *WujNT* 307, 123, 129, 471; W Litwie zwááczczá/ w Lubelskiej ziemi/ w wielkiej y w máley Polfcze/ w Pruřiech/ bluźniá przenaświętżá Troycą Bogá Chreřćijáńkiego. *SkarKazSej* 703a; [*DiarPos* 25].

Szereg: »przenachwalebniejszy i przenaświętszy« (1): Dżiękuję tobie/ zá pořtánowanie przenachwalebnieyfzego y przenaświętsze⁸⁰ Sákrámentu Eucháryřtyiey *LatHar* 27.

a. *O Chrystusie* (15) : SKoro fie przenářwięćfły Iezus narodzil/ nie zliczoná wielkořtz aniolow řwiętych wefolym řpiewanijm iego milořtz chwááli *OpecŻyw* 16v, 19v, 46, 101, 163; Dał řwoie ręce przenaświętżze okrutnie zřánić/ y ná krzyżu ciáło řwe rozbić/ chcąc nas ránámi řwemi wiecznie vzdrowić. *ArtKanc* D17v; TObie czeřć [...] Pánie IEzu Chryřte/ zá wżytkie przenaświętżze kropie krwi twoiey/ kthoreř wylá dla nas *LatHar* 99, 99; *SiebRozmyřl* C3.

Wyrażenia: »przenaświętsze brzemię, płod« [szyk 1:1] (1:1): panna nářwięćfá [...] czuiątz fie iuz przenářwięćfłym plodem bytz brzemienná/ bogu oyttzu pokłękńáwřly ná kolana pokornie dżiękowała *OpecŻyw* 9v, 10v.

»przena(j)řwiętsze ciáło« [szyk 2:2] (4): drugá rota niemálá k nim fie z miałta przybliżá/ niořátz [...] řto libr mirry ij aloes ku pomazaniu ciála przenářwięćfłęgo Iezufa milęgo. *OpecŻyw* 154, 37; *RejPos* 187; [*Helena*] drugá [częřć krzyża] do Rzymu y z trzemi gwozdzmi/ ktoremi było przenaświętżze ciáło Bogá nářzego przebite/ niořlá *SkarŻyw* 397.

b. *O Maryi* (27) : y mouy alexander deales O czyřta byla nářza myla panna w yey począczyu wzyuoczye řzwyątey anny, y przenářzwyąthřza w yey narodzenyu *PatKaz II* 70v; Pátrř ná wielką dořtoynořć tego Iozephá/ ktory godnym řię řtáie widzenia y náuki Anielfkiej. ktoremu on přętko řerce ná wiáre otworzył: y dopiero řię pokłonił przenaświętżey małżonce řwoiey *SkarŻyw* 243.

Wyrażenia: »przeřwięta Dziewica« (1): Święćmy dzień przeřwiętey dziewice: z iedney řtrony řfáłmy/ z drugiey czyřtánia niech zábrzmiá *SkarŻyw* 67.

»prze(na)řwięć(sz)á Matka, Rodzicielka« [szyk 11:3] (12:2): *PatKaz II* 71; Y tám wřzedwřzy/ naleřli dzieciátko powite z Mátką przenaświętżá. *SkarŻyw* 27, 111; PRzenaświętżey rodzicielki twoiey

oblubieńcá [tj. św. Józefa]/ niechay nas Pánie/ prošmy cię/ zaślugi porátuią *LatHar* 448; Iezu/ któryś mátkę twą przenaświétfzą/ nád wšytkie chory Anyelkie/ w niebie podwyźfzyć raczył. *LatHar* 550, 242, 510, 680; Co nas ná tey drodze z mátką przenaświétfzą potyka boleści y ciężkości/ niech wšytko w miłości y cierpliwości znošim. *SkarKaz* 45b, 38a, 45a [2 r.], 489b, 580b.

»prze(na)świéť(sz)a Panna (Maryja)« [szyk zmienny] (11): Džiś teź ieťt przenaświéťfse panny Marié fwięto *OpecŻyw* 9v, 14; *PatKaz II* 27, 69v, 70v, 72v; Wtey piešni pokázuie fię naprzod práwa á fzcžera wiára kátholicka/ wšytki kácerťtwá głownieyfe potępiáiąca: á to w tym iednym słowku y tytule Pánnny przenaświétfzey/ Bogárodzicá. *SkarŻyw* 358, 373, 398; *LatHar* 247; Anyoť teź przeświéťą Pánnę nád wšytki niewiáfty z poruczenia Božkie⁸⁰ przekłáda. *SkarKaz* 578b.

»przenajświéťsze poczęcie« (1): atedyczyem bylo yey [Maryje] przenayczyťhfe czyalo y przenaýfzwyąťhfe y nayneyuynnyeyfe yey począczye *PatKaz II* 69.

2. *Nabožny, świéťobliwy (o ludziach) (8)* : przeto iż na nim [synodzie] trudnieyfe wątpienie/ rozbieráne ieťt: y ludzie przez ktore fię to dzieie/ wielgiey czći godni fą: á zwłáfczčá nawyźfzy Biskup/ y ktemu Pátryarchá náfz przenaświéťczy. *SkarJedn* 289; Przeświéťy małž ná imię Ekwicyufz/ w vkráinie Wáleryą názwáneý/ był z cnoty fwey y żywotá/ v wšytkich w wielkim podziwieniu *SkarŻyw* 211, 102, 317, 318; iż žaden fąd pewnieyfy być nie može/ iáko ten ktory od człowieká przeświéťego z funnienia niepokalánego pochodzi. *SkarKazSej* 700b.

α. *O zwierzchności košcielnej (2)* : Bo ziaćhawfzy fię Láćinnicy y Grecy ná then przeświéťy powfzechny Synod/ wielkiey pilności y chęci vżyli/ áby miedzy nimi on teź Artykuť/ o pochodzeniu Duchá S. [...] był rozebran. *SkarJedn* 270; to ná czym wšytko zbáwienie twoie/ Narodzie Rufki/ należy. Trzech by tylo rzeczy (mym zdánim nic mędrfzym/ á zwłáfczčá przenaświéťzey ftołicy Apoštołłkicy nie vwłoczác) potrzebá *SkarJedn* 368.

3. *Nietykalny ze względów religijnych lub państwowch (1)* : Dicebatur, teste Budaeo, quod iureiurando interposito erat institutum, ut qui violasset, morte poenas penderet. [Cf Sacrosanctum, Co wyfoko/ frogo á ciężko zákázano yeťt pod gárdlem/ nayświéťfza rzecz nienáruťzona. *Mqcz* 363c.] Sacrosanctum – Przenáświéťfzę. *Calep* 936a.

Synonimy: przebłogóslawiony, przechwalebny.